

РЕЙТИНГ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мигoliniць М.І.

У статті розглянуто основні аспекти поняття конкурентоспроможності підприємств. Коротко проаналізовано методику визначення внутрішньогалузевої конкурентоспроможності підприємств. Автором розраховано інтегральний показник конкурентоспроможності державних лісогосподарських підприємств Закарпатської області та його складові підіндекси у 2008-2009 рр.

Ключові слова: лісогосподарське підприємство, внутрішньогалузева конкурентоспроможність, рейтинг.

ВСТУП

Однією з важливих характеристик діяльності підприємства на ринку окремої країни, регіону чи в межах окремої галузі є його конкурентоспроможність. Саме поняття конкурентоспроможності підприємства означає його здатність витримувати конкуренцію інших суб'єктів, подібних до нього, на відповідному ринку або сегменті, на якому вони здійснюють свою діяльність, чи то в межах окремої галузі.

Конкурентоспроможність на різних рівнях вже тривалий час привертає увагу зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів. Особливе місце у розгляді даної проблематики належить М. Портеру. Значний доробок у вивченні проблем конкурентоспроможності належить А.Сміту, І. Керцнеру, Д. Муру, А. Бранденбургеру, Ф.Хайску, Й. Шумпетеру. Серед вітчизняних дослідників інвестиційної сторони міжнародної конкурентоспроможності можна назвати І. Бурковського, А. Гальчинського, А. Кредісова, З. Луцишин, А. Філіпенка, О. Шниркова. На мікроекономічному рівні конкурентоспроможність підприємств досліджують М. Скрипник, В. Кондрачук, Т. Кондратюк, С. Карбовник, В. Бабенко та ін. Вивченням внутрішньогалузевої конкурентоспроможності підприємств займаються І.Г. Манцуров, І.Д. Якушик, О.І. Ястремський, М.В. Білошкурський, Я.О. Ястремський та ін. [1].

Дослідження конкурентоспроможності підприємств в межах галузі є актуальним на регіональному рівні, особливо якщо галузь має стратегічне значення для економіки регіону.

Лісова галузь є пріоритетною для економіки регіону Українських Карпат, оскільки тут зосереджені значні лісові ресурси України. Зокрема тільки в Закарпатській області на площі 695,7 тис. га зосереджено 207 млн. куб.м. деревних запасів ростучого лісу. За площею лісового фонду Закарпаття входить до першої п'ятірки серед областей України в цілому, а за лісистістю і запасами деревини область займає перше місце. На душу населення в Закарпатській області припадає 0,55 га лісів і 165 куб. м деревини. Для порівняння в Україні в цілому ці показники становлять відповідно 0,17 га та 16,4 куб. м. [3]. Експерти вважають закарпатські ліси найпродуктивнішими як в Карпатському регіоні, так і в Європі, тому лісогосподарські підприємства Закарпатської області та їх ефективне функціонування становлять особливий інтерес для розвитку економіки області, регіону та країни в цілому. Стратегічне значення лісової галузі для Закарпаття обумовлює актуальність дослідження її конкурентоспроможності.

Об'єктом дослідження обрано 18 державних лісогосподарських підприємств Закарпатської області, які здійснювали свою діяльність у галузі лісового господарства у 2008-2010 рр.

Метою статті є визначення рівня внутрішньогалузевої конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р., що вважається кризовим для всієї світової економіки, і у 2009 р. та побудова їх рейтингу. Розрахований індикатор конкурентоспроможності дає змогу керівництву підприємства проаналізувати свої позиції серед конкурентів, визначити свої конкурентні переваги і сфери, де потрібно нарощувати темпи розвитку.

Визначення внутрішньогалузевої конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств Закарпаття здійснено відповідно до Методичних рекомендацій розрахунку внутрішньогалузевої конкурентоспроможності підприємств, затверджених Наказом Міністерства економіки України від 19.10.2010 р. № 1330. Вибір цієї методики обумовлено її порівняною новизною, потребою невеликої кількості вихідних показників для розрахунків, доступністю їх отримання. Цей метод, на відміну від інших, враховує умови нестабільності функціонування підприємства, при визначенні індикатора конкурентоспроможності підприємства враховуються умови їх антикризової поведінки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Відповідно до названих вище методичних рекомендацій, інтегральний показник (індикатор) конкурентоспроможності (ІКС) запропоновано визначати як середньозважене трьох підіндексів: фактичного стану (ФАКТ), потенціалу розвитку (РОЗВИТОК), стабільності і антикризової поведінки (СТАБ).

Зважаючи на це,

$$ІКС = 1/3ФАКТ + 1/3РОЗВИТОК + 1/3СТАБ.$$

Підіндекс ФАКТ розраховується як відношення обсягу реалізації підприємства до відповідного середнього показника по галузі. Підіндекс потенціалу розвитку (РОЗВИТОК) визначається як зважена сума підіндексів зростання (ТЕМП), граничної ефективності основних засобів ДЕФЕКТ_К, ефекту від масштабу виробництва (МАСШТАБ), тобто

$$РОЗВИТОК = 1/3 ТЕМП + 1/3 ДЕФЕКТ_K + 1/3 МАСШТАБ.$$

Функціонує на ринку, підприємство не може діяти, не зазнаючи жодних впливів кон'юнктури зовнішнього середовища, які змушують підприємство до них адаптуватися і протистояти їм. Визначена методика враховує цей фактор у підіндексі СТАБ, який розраховується через складові С (характеризує ступінь стабільності реалізації за умов економічного зростання) і А (характеризує якість антикризової поведінки підприємства, тобто його потенціал адаптації до змін в умовах, наприклад, кризи).

Підіндекс СТАБ розраховується за допомогою цих змінних і визначається таким чином:

$$СТАБ = 0,5С + 0,5А^*$$

* Детальніше розрахунок складових поданих підіндексів ІКС підприємств див [2].

Використовуючи Методичні рекомендації [2] та необхідні вихідні дані державних лісогосподарських підприємств Закарпатської області, нами розраховано описані вище підіндекси та загальні індикатори їх конкурентоспроможності у 2008 р. та у 2009 р. та визначено місце кожного лісгоспа за відповідним показником. Відмітимо, що середні значення визначено по групі з 18 підприємств, які представляли всю сукупність державних лісогосподарських підприємств у досліджуваному періоді, що є особливо важливим при їх порівнянні на обласному рівні, але розглянута Методика дозволяє здійснювати розрахунки не для всіх підприємств сукупності, а навіть для їх окремої частини.

Результати розрахунку підіндексу ФАКТ наведено у таблиці 1.

Таблиця 1. Результати розрахунку підіндексу ФАКТ як складової інтегрального індикатора конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р. та 2009 р. *

	ФАКТ
Найменування	

№ з/п	підприємства	2008	Місце в рейтингу	2009	Місце в рейтингу
1	ДП «Берегівське ЛГ»	0,519	15	0,578	12
2	ДП «Брустурянське ЛМГ»	1,097	9	1,561	2
3	ДП «Буштинське ЛМГ»	0,428	18	0,397	18
4	ДП «В.Березнянське ЛГ»	0,590	13	0,987	9
5	ДП «В.Бичківське ЛМГ»	1,673	2	1,425	5
6	ДП «Виноградівське ЛГ»	0,463	17	0,446	17
7	ДП «Воловецьке ЛГ»	1,579	3	1,228	7
8	ДП «Довжанське ЛМГ»	0,611	12	0,568	13
9	ДП «Загатянське ЛГ»	0,543	14	0,516	14
10	ДП «Міжгірське ЛГ»	1,205	6	0,982	10
11	ДП «Мокрянське ЛМГ»	1,192	7	1,447	4
12	ДП «Мукачівське ЛГ»	1,187	8	0,845	11
13	ДП «Перечинське ЛГ»	0,715	11	1,253	6
14	ДП «Рахівське ЛДГ»	2,054	1	2,186	1
15	ДП «Свалявське ЛГ»	1,550	4	1,501	3
16	ДП «Ужгородське ЛГ»	0,480	16	0,509	15
17	ДП «Хустське ЛДГ»	0,809	10	0,489	16
18	ДП «Ясінянське ЛМГ»	1,304	5	1,082	8

*Розрахунки здійснено автором на основі даних звітності лісгосподарських підприємств Закарпаття.

З таблиці 1 видно, що за два досліджувані роки чотири лісгосподарські підприємства зберегли свої позиції у рейтингу: ДП «Рахівське ЛДГ» (1 позиція), ДП «Загатянське ЛГ» (14 позиція), ДП «Виноградівське ЛГ» (17 позиція), ДП «Буштинське ЛМГ» (18 позиція), 7 підприємств (ДП «Берегівське ЛГ», ДП «Брустурянське ЛМГ», ДП «В.Березнянське ЛГ», ДП «Мокрянське ЛМГ», ДП «Перечинське ЛГ», ДП «Свалявське ЛГ», ДП «Ужгородське ЛГ») різною мірою підвищили свої позиції у рейтингу та 7 лісгоспів (ДП «В.Бичківське ЛМГ», ДП «Воловецьке ЛГ», ДП «Довжанське ЛМГ», ДП «Міжгірське ЛГ», ДП «Мукачівське ЛГ», ДП «Хустське ЛДГ», ДП «Ясінянське ЛМГ») знизили свої позиції.

У таблиці 2 наведено результати розрахунку підіндексу РОЗВИТОК.

Таблиця 2. Результати розрахунку підіндексу РОЗВИТОК як складової інтегрального індикатора конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р. та 2009 р.*

№ з/п	Найменування підприємства	РОЗВИТОК									
		2008					2009				
		ТЕМП	ДЕФЕКТ, К	МАСШТАБ	СЕРЕДНЄ	Місце в рейтингу	ТЕМП	ДЕФЕКТ, К	МАСШТАБ	СЕРЕДНЄ	Місце в рейтингу
1	ДП «Берегівське ЛГ»	1,1265	0,7826	0,78	0,78	7	1,4488	0,3528	1,1415	0,98	9
2	ДП «Брустурянське ЛМГ»	1,0348	0,2344	0,45	0,45	14	2,1576	0,1596	0,3987	0,91	11
3	ДП «Буштинське ЛМГ»	0,4083	0,9737	0,81	0,81	6	0,2317	0,0901	0,6454	0,32	14
4	ДП «В.Березнянське ЛГ»	0,0008	0,0020	0,00	0,00	17	0,9759	3,9316	2,2351	2,38	3
5	ДП «В.Бичківське ЛМГ»	0,7139	0,4800	0,49	0,49	13	0,3592	0,0977	0,4029	0,29	15
6	ДП «Виноградівське ЛГ»	1,5776	5,2447	3,57	3,57	1	1,4984	1,8804	4,1045	2,49	2
7	ДП «Воловецьке ЛГ»	2,2016	1,8981	2,18	2,18	3	1,4204	1,0981	1,6679	1,40	5
8	ДП «Довжанське ЛМГ»	0,5642	0,8761	0,75	0,75	11	0,3922	0,4455	0,7786	0,54	12
9	ДП «Загатянське ЛГ»	0,4915	-2,1578	-1,40	-1,40	18	0,3605	-1,3195	-1,7264	-0,90	18
10	ДП «Міжгірське ЛГ»	1,0802	0,6275	0,76	0,76	9-10	0,5911	0,3006	0,5479	0,48	13
11	ДП «Мокрянське ЛМГ»	1,1116	0,4879	0,61	0,61	12	1,7036	0,2653	0,8693	0,95	10
12	ДП «Мукачівське ЛГ»	0,6876	0,5904	0,77	0,77	8	0,0186	0,0314	0,0291	0,03	16
13	ДП «Перечинське ЛГ»	0,0215	0,0234	0,03	0,03	16	1,1370	1,4220	1,2285	1,26	7
14	ДП «Рахівське ЛДГ»	1,6737	0,3099	0,76	0,76	9-10	1,9330	1,5918	0,6234	1,38	6
15	ДП «Свалявське ЛГ»	0,5767	4,8165	2,16	2,16	4	0,4856	0,6911	2,2114	1,13	8
16	ДП «Ужгородське ЛГ»	0,4963	1,7777	3,16	3,16	2	0,5908	6,4429	2,4519	3,16	1
17	ДП «Хустське ЛДГ»	0,2093	0,1320	0,15	0,15	15	-0,5325	-0,2099	-0,5987	-0,45	17
18	ДП «Ясінянське ЛМГ»	4,0239	0,9009	1,98	1,98	5	3,2281	0,7283	0,9890	1,65	4

*Розрахунки здійснено автором на основі даних звітності лісгосподарських підприємств Закарпаття.

За підіндексом РОЗВИТОК у 2008 р. передові позиції займали ДП «Виноградівське ЛГ», ДП «Ужгородське ЛГ», ДП «Воловецьке ЛГ», ДП «Свалявське ЛГ», ДП «Ясінянське ЛМГ». У 2009 р. ці позиції займали такі лісгосподарські підприємства: ДП «Ужгородське ЛГ», ДП «Виноградівське ЛГ», ДП «В.Березнянське ЛГ», ДП «Ясінянське ЛМГ», ДП «Воловецьке ЛГ». Тільки 3 лісгоспи зберегли свої місця у першій п'ятірці, в той час як ДП «Загатянське ЛГ» в обидва досліджувані періоди утримувало останню позицію. З таблиці 2 видно, складові підіндексу РОЗВИТОК, а саме: ДЕФЕКТ, К та МАСШТАБ у ДП «Загатянське ЛГ» (у 2008 р. та у 2009 р.) та всі три складові цього підіндексу ДП «Хустське ЛДГ» (у 2009 р.) мають від'ємні значення, причиною чого є зниження вартості основних засобів у першому випадку та зниження обсягів реалізації у другому випадку.

У таблиці 3 представлено результати розрахунку підіндексу СТАБ як складової інтегрального показника конкурентоспроможності підприємств лісової галузі Закарпаття.

Таблиця 3. Результати розрахунку підіндексу СТАБ як складової інтегрального показника конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р. та 2009 р.*

№ з/п	Найменування підприємства	СТАБ							
		2008				2009			
		С	А	СЕРЕДНЄ	Місце в рейтингу	С	А	СЕРЕДНЄ	Місце в рейтингу
1	ДП «Берегівське ЛГ»	1,1963	0,8640	1,03	12	1,5849	1,1753	1,38	1
2	ДП «Брустуранське ЛМГ»	1,2728	0,6757	0,97	14	1,5648	0,8877	1,23	5
3	ДП «Буштинське ЛМГ»	0,6568	1,0377	0,85	16	0,3221	1,1111	0,72	16
4	ДП «В.Березнянське ЛГ»	0,0762	0,5749	0,33	18	0,8786	1,3026	1,09	8--9
5	ДП «В.Бичківське ЛМГ»	1,2124	1,1300	1,17	3	0,7123	1,0591	0,89	12
6	ДП «Виноградівське ЛГ»	1,2487	0,9994	1,12	7-8	1,4563	0,8988	1,18	6
7	ДП «Воловецьке ЛГ»	1,1911	1,2370	1,21	1	0,7667	0,7947	0,78	14
8	ДП «Довжанське ЛМГ»	1,2527	1,0341	1,14	6	0,9667	1,2213	1,09	8-9
9	ДП «Загатянське ЛГ»	1,1548	1,0128	1,08	9-10	1,1259	1,0284	1,08	10
10	ДП «Міжгірське ЛГ»	1,1692	1,1816	1,18	2	0,5699	0,9042	0,74	15
11	ДП «Мокрянське ЛМГ»	1,1842	0,7926	0,99	13	1,5866	1,1091	1,35	2
12	ДП «Мукачівське ЛГ»	0,9451	1,3521	1,15	5	0,0083	0,5815	0,29	18
13	ДП «Перечинське ЛГ»	0,2979	0,5487	0,42	17	0,8972	1,2194	1,06	11
14	ДП «Рахівське ЛДГ»	1,2634	0,9041	1,08	9-10	1,5853	0,9526	1,27	3
15	ДП «Свалявське ЛГ»	1,2537	0,9938	1,12	7-8	1,3572	1,1237	1,24	4
16	ДП «Ужгородське ЛГ»	0,9167	0,9083	0,91	15	1,1236	1,0774	1,10	7
17	ДП «Хустське ЛДГ»	0,5378	1,5934	1,07	11	0,4675	0,8115	0,64	17
18	ДП «Ясінянське ЛМГ»	1,1701	1,1598	1,16	4	1,0260	0,7416	0,88	13

*Розрахунки здійснено автором на основі даних звітності лісгосподарських підприємств Закарпаття.

Отримані результати є підтвердженням того, що протягом двох років підприємства різною мірою протистояли зовнішньому середовищу, в якому вони функціонували. Зайняття ними передових позицій у 2008 році не гарантувало їх у наступному 2009 р., що ще раз підтверджує складність функціонування у конкурентному швидкозмінному підприємницькому середовищі та утримання власних конкурентних позицій. Підприємства різною мірою зазнали впливу світової фінансової кризи 2008 р. та потребували неоднакового часу, щоб подолати їх наслідки. За аналізовані періоди тільки ДП «Буштинське ЛМГ» «зберегло» своє місце у рейтингу підприємств за цим підіндексом, зайнявши слабку 16 позицію.

Оскільки значної диференціації у показниках підіндексу СТАБ не спостерігається у розрізі державних підприємств лісової галузі Закарпаття, можна стверджувати, що вони мають порівняно

однакову здатність протистояти коливанням ринкової кон'юнктури.

На основі вищевказаних підіндексів, ми розрахували інтегральний показник (індикатор) конкурентоспроможності державних лісгосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р. та у 2009 р., отримані результати наведені у таблиці 4.

Таблиця 4. Рівень конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств Закарпатської області у 2008 р. та 2009 р. *

№ з/п	Найменування підприємства	Інтегральний показник (індикатор) конкурентоспроможності підприємств (ІКС)			
		2008	Місце в рейтингу	2009	Місце в рейтингу
1	ДП «Берегівське ЛГ»	0,78	13	0,98	11
2	ДП «Брустуранське ЛМГ»	0,84	11-12	1,23	7
3	ДП «Буштинське ЛМГ»	0,69	14	0,48	15
4	ДП «В.Березнянське ЛГ»	0,31	17	1,49	3
5	ДП «В.Бичківське ЛМГ»	1,11	7	0,86	12
6	ДП «Виноградівське ЛГ»	1,72	1	1,37	4
7	ДП «Воловецьке ЛГ»	1,66	2	1,13	10
8	ДП «Довжанське ЛМГ»	0,84	11-12	0,73	13-14
9	ДП «Загатянське ЛГ»	0,08	18	0,23	17-18
10	ДП «Міжгірське ЛГ»	1,05	8	0,73	13-14
11	ДП «Мокрянське ЛМГ»	0,93	10	1,25	6
12	ДП «Мукачівське ЛГ»	1,03	9	0,39	16
13	ДП «Перечинське ЛГ»	0,39	16	1,19	9
14	ДП «Рахівське ЛДГ»	1,30	6	1,61	1
15	ДП «Свалявське ЛГ»	1,61	3	1,29	5

16	ДП «Ужгородське ЛГ»	1,52	4	1,59	2
17	ДП «Хустське ЛДГ»	0,67	15	0,23	17-18
18	ДП «Ясінянське ЛМГ»	1,48	5	1,20	8

*Розрахунки здійснено автором на основі даних звітності лісгосподарських підприємств Закарпаття.

З таблиці 4 видно, що окремі лісгоспи мали однакові рівні конкурентоспроможності. Так, у 2008 р. це ДП «Брустурянське ЛМГ» та ДП «Довжанське ЛМГ» (11-12 позиція у рейтингу), у 2009 р. - ДП «Довжанське ЛМГ» та ДП «Міжгірське ЛГ» (13-14 позиція), ДП «Загатянське ЛГ» і ДП «Хустське ЛДГ» (17-18 позиція).

Порівняно різкі зміни рівня конкурентоспроможності відбулися у ДП «В. Березнянське ЛГ» та ДП «Перечинське ЛГ», ДП «Загатянське ЛГ» (хоча сам показник невисокий, зростання відбулося приблизно в три рази) - (зростання ІКС), ДП «Мукачівське ЛГ» та ДП «Хустське ЛДГ» (зниження рівня ІКС). Оскільки рівень ІКС змінився в розрізі державних лісгосподарських підприємств різною мірою, це є підтвердженням того, що кожен лісгосп є особливою підприємницькою структурою, які хоча функціонують в одному і тому самому підприємницькому середовищі Закарпатської області, але характеризуються різним підприємницьким потенціалом, різними можливостями для розвитку та різною силою

протистояння впливові зовнішнього середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки:

1. Дослідження конкурентоспроможності стратегічної галузі для економіки регіону є особливо актуальним. Лісова галузь економіки Закарпатської області має пріоритетне значення, оскільки в регіоні зосереджені значні лісові ресурси української держави і високі їх показники на душу населення.

2. Розраховані підіндекси та загальний індикатор конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств Закарпаття визначають їх позиції серед конкурентів, що дозволяє керівництву проаналізувати конкурентні переваги і сфери, де потрібно нарощувати темпи розвитку та оцінити потенціал виходу підприємств із кризового стану.

3. Значення оцінки внутрішньогалузевої конкурентоспроможності підприємств проявляється у можливості застосування їх керівництвом отриманих результатів при розробці конкурентної стратегії та конкурентної політики на перспективу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манцуров І.Г. Методика оцінки внутрішньогалузевої конкурентоспроможності в умовах адаптації вітчизняних підприємств до нестабільності зовнішнього середовища/ Манцуров І.Г., Якушик І.Д., Ястремський О.І., Білошкурський М.В., Ястремський Я.О. // Економіка, менеджмент, бізнес. – 2010. - № 2. – С. 66-81.
2. Методичні рекомендації розрахунку внутрішньогалузевої конкурентоспроможності підприємств / Наказ Міністерства економіки України від 16.10.2010 р № 1330 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=32854&stind=11.
3. Офіційний сайт Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakarpatis.gov.ua>.

Міголінець Мирослава Іванівна, викладач кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел. (0312) 64-46-58, email: myholynets_mi@mail.ru